

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 5

The 5th STOU Graduate Research Conference

ศักยภาพในการปฏิบัติตามระบบเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการเมืองเกษตรสีเขียว

จังหวัดราชบุรี

Potentials on the Adherence of Organic Agriculture System Practices of Farmers Participating in Green Agricultural Region Project of Ratchaburi Provinceหทัยชนก สุขเปี่ยม (Hathaichanok Sukpiam)¹ สุนันท์ สีสังข์ (Sunan Seesang)²พลสรานู สรานูรมย์ (Ponsaran Saranrom)³

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบ 1) สภาพสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร 2) ความรู้เกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร 3) การปฏิบัติตามระบบเกษตรอินทรีย์ และ 4) ปัญหาและข้อเสนอแนะในการส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ เกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเมืองเกษตรสีเขียว จังหวัดราชบุรี กลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม คือ เกษตรกรที่เข้าร่วมกิจกรรมเกษตรอินทรีย์ และเกษตรกรที่เข้าร่วมกิจกรรมการผลิตพืชปลอดภัยตามระบบ GAP จำนวน 100 และ 200 คน โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างกลุ่มละ 80 คน จัดเก็บข้อมูล โดยการสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด และการเปรียบเทียบโดยใช้ t - test ผลการวิจัยพบว่า 1) เกษตรกรที่เข้าร่วมกิจกรรมเกษตรอินทรีย์ ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง และกิจกรรมการผลิตพืชปลอดภัยตามระบบ GAP ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุเฉลี่ย 50.68 ปี และ 50.33 ปี จำนวนสมาชิกในครัวเรือน เฉลี่ย 3.65 คน และ 3.93 คน แรงงานทำการเกษตรในครัวเรือนเฉลี่ย 2.15 คน และ 2.77 คน ประกอบอาชีพทำสวนมากที่สุด มีพื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมดเฉลี่ย 20.23 ไร่ และ 13.34 ไร่ ปลูกพืชผัก เป็นส่วนใหญ่ มีรายได้ทั้งหมดของครัวเรือน เฉลี่ย 457,346 บาท และ 297,567 บาท และมีรายจ่ายรวมภาคการเกษตรของครัวเรือนทั้งหมดเฉลี่ย 184,164 บาท และ 105,200 บาท 2) เกษตรกรที่เข้าร่วมกิจกรรมเกษตรอินทรีย์ มีความรู้หรือตอบถูกมากกว่า กิจกรรมการผลิตพืชปลอดภัยตามระบบ GAP โดยมีคะแนนความรู้เฉลี่ยอยู่ที่ 8.86 คะแนน และ 8.51 คะแนน มีความรู้ในประเด็นหลักการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์และการปรับปรุงดินมากที่สุด และมีความรู้ในประเด็นการป้องกันกำจัดศัตรูพืช โรคพืช วัชพืช น้อยที่สุด 3) เกษตรกรที่เข้าร่วมกิจกรรมเกษตรอินทรีย์ มีการปฏิบัติมากกว่า กิจกรรมการผลิตพืชปลอดภัยตามระบบ GAP ใน 4 ประเด็น คือ ไม่ใช้สารเคมีสังเคราะห์ทางการเกษตรทุกชนิดไม่ว่าจะเป็นปุ๋ยเคมี สารกำจัดวัชพืช ยาป้องกันกำจัดศัตรูพืชและฮอร์โมน มีการป้องกันมิให้มีการปนเปื้อนของสารเคมีจากภายนอกฟาร์มทั้งจากทางดิน น้ำ และอากาศ สร้างแนวกันชนโดยขุดคูหรือปลูกพืชยืนต้นและปลูกพืชล้มลุกกันไว้ ใช้การเตรียมดินที่ดี แรงงานคนหรือเครื่องจักรกลแทนการใช้สารเคมีกำจัดวัชพืช ใช้สมุนไพร ตัวห้ำ ตัวเบียน และสารชีวภัณฑ์ แทนการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช มีการจดบันทึกข้อมูลการทำเกษตรอินทรีย์ เพื่อรอการตรวจสอบ 4) เกษตรกรที่เข้าร่วมกิจกรรมเกษตรอินทรีย์ มีปัญหาด้านการส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ ส่วนกิจกรรมการผลิตพืชปลอดภัยตามระบบ GAP มีปัญหาเกี่ยวกับความรู้เกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ ดังนั้นจึงควรส่งเสริมให้เข้าสู่การรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์รวมถึงสนับสนุนให้เกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจในระบบกระบวนการ ขั้นตอน ข้อกำหนด วิธีปฏิบัติตามเกณฑ์กำหนดของระบบเกษตรอินทรีย์ โดยมีการจัดอบรมเพื่อเพิ่มพูนความรู้ให้แก่เกษตรกรอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง

คำสำคัญ: เกษตรอินทรีย์ การปฏิบัติของเกษตรกรตามระบบเกษตรอินทรีย์ โครงการเมืองเกษตรสีเขียว จังหวัดราชบุรี

1 นักศึกษาหลักสูตรปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
e-mail jubs2007@hotmail.com

2 รองศาสตราจารย์ ดร. ประจำสาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช e-mail ssesang@hotmail.com

3 อาจารย์ ดร. ประจำสาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช e-mail oh1981@gmail.com

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 5

The 5th STOU Graduate Research Conference

Abstract

The objectives of this research were to study and compare 1) socio-economic circumstance of farmers, 2) organic agricultural knowledge of farmers, 3) organic agricultural system practices of farmers, and 4) problems and recommendations of farmers for organic agriculture extension. Farmers participating in Green Agricultural Region Project of Ratchaburi Province were the research population. They were divided into 2 groups comprising 100 farmers participating in organic agricultural activity and 200 farmers participating in safety crop production adhering to GAP system. Each identified sample group consisted of 80 farmers. Interview questionnaire was the instrument for data gathering. Data analysis was conducted by computerized program. Statistics were used including frequency, percentage, mean, standard deviation, minimum value, maximum value and comparison by t-test. The study results were as follows. 1) Most of the farmers participating in organic agricultural activity were female while most of the farmers participating in crop production adhering to GAP system were male. The average age was 50.68 years and 50.33 years respectively. The average number of household member were 3.65 persons and 3.93 persons. The average number of household labor for agricultural sector were 2.15 persons and 2.77 persons. Most of them were farmers having 20.23 rai (1 rai = 1,600 square meters) and 13.34 rai as the average total land for farming. The majority were vegetable farmers earning 457,346 baht and 297,567 baht as their average total household incomes. Their average total household farming costs were 184,164 baht and 105,200 baht. 2) The farmers who had joined organic agriculture obtained knowledge or answered more correctly than those who had attended the crop production activity adhering to GAP system. The average knowledge were 8.86 points and 8.51 points. The knowledge on principle of organic crop production and soil improvement was the highest level while the knowledge on plant disease control, plant disease and weed flora was the lowest level. 3) It was discovered the farmers participating in organic agriculture apparently practiced more often than those who had attended the safety crop production activity adhering to GAP system in four issues namely; not using all kinds of agricultural synthetic chemical substance i.e. chemical fertilizer, substance for weed flora eradication, pesticide and hormone. It was found the prevention from chemical contamination from outside farm, either by soil, water or air; building buffer zone by digging gutter or growing perennial or annual crops for protection; good soil preparation; using manpower or machinery instead of chemical substance for weed flora eradication; using herbs, predators, parasites and microbial pesticide instead of using chemical substance to get rid of pests; taking notes on organic agricultural activities while waiting for inspection. Hence, 4) Problems of the farmers participating in organic agricultural activity was organic agricultural extension. Problem of the farmers participating in crop production adhering to GAP system was knowledge of organic agriculture. Therefore, they should be encouraged to enter the standardized organic agriculture program to obtain knowledge and better understanding system, process, steps, requirements, practice methods adhering to organic agriculture requirements by organizing training to provide farmers regularly and continuously with useful knowledge.

Keywords: Organic agriculture, organic agricultural system practices of farmers, Green Agricultural Region Project, Ratchaburi Province

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 5

The 5th STOU Graduate Research Conference

บทนำ

เกษตรอินทรีย์เป็นแนวทางการทำการเกษตรที่ให้ความสำคัญกับการใช้ปุ๋ยอินทรีย์จากเศษซากพืชต่างๆ รวมทั้งการหลีกเลี่ยงการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช เนื่องจากการใช้สารเคมี จะเป็นการเพิ่มต้นทุนการผลิต และก่อให้เกิดปัญหาต่อระบบนิเวศ ซึ่งปัญหาดังกล่าวต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วนและเป็นระบบ ตลอดจนประเทศต่างๆ ได้เริ่มนำข้อตกลงขององค์การการค้าโลก เรื่องมาตรการสุขอนามัยพืชมาใช้ในการควบคุมผลผลิตทางการเกษตรที่นำเข้าประเทศ เช่น การตรวจสอบสารพิษตกค้างทางการเกษตร และจากการที่ประเทศไทยมีความได้เปรียบทั้งในเชิงที่ตั้งที่เหมาะสมสำหรับเป็นแหล่งผลิตทางการเกษตร รวมทั้งความได้เปรียบของที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ที่สามารถติดต่อเชื่อมโยงกับกลุ่มประเทศในอนุภูมิภาคต่างๆ โดยเฉพาะประชาคมอาเซียน ซึ่งส่งผลให้ภาคการเกษตรของไทยมีศักยภาพในการพัฒนาไปสู่ความเป็นศูนย์กลางทางการค้า การลงทุน และการคมนาคมขนส่ง ภาคการเกษตร เชื่อมโยงระหว่างกลุ่มประเทศเพื่อนบ้านและนานาชาติ ทั้งนี้เพื่อให้ภาคเกษตรของประเทศไทยได้มีการใช้ศักยภาพและข้อได้เปรียบ รวมทั้งโอกาส ในการผลิตทางการเกษตรและอาหาร เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดี มีความมั่นคงด้านอาหาร และมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการผลิต จึงมีการจัดทำโครงการเมืองเกษตรสีเขียว (Green Agriculture City) ซึ่งคัดเลือกจังหวัดเป้าหมายจากจังหวัดที่มีความเชื่อมโยงกับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน อย่างมีประสิทธิภาพ และมีความโดดเด่นในการผลิตสินค้าเกษตรเป็นที่ยอมรับในวงกว้าง จำนวน 6 จังหวัด ประกอบด้วย จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดศรีสะเกษ จังหวัดจันทบุรี จังหวัดหนองคาย จังหวัดพิจิตร และจังหวัดราชบุรี โดยดำเนินการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ในเกษตรกรที่มีศักยภาพในการทำเกษตรอินทรีย์ โดยอยู่ในพื้นที่ที่มีสภาพดิน น้ำ อากาศ และสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมในการทำเกษตรอินทรีย์ (สำนักงานเกษตรจังหวัดราชบุรี 2557 : 74-78)

จังหวัดราชบุรี มีพื้นที่ทำการเกษตรประมาณ 1.2 ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ 39.30 ของพื้นที่ทั้งหมด มีครัวเรือนเกษตรกรที่ขึ้นทะเบียน 57,926 ครัวเรือน มีเป้าหมายเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการเมืองเกษตรสีเขียวสู่ระบบเกษตรอินทรีย์ทั้งสิ้น 100 ราย แต่เนื่องจากการส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่จังหวัดราชบุรีที่ผ่านมายังไม่ประสบความสำเร็จมากนัก สาเหตุเพราะการส่งเสริมการทำเกษตรในแนวทางของเกษตรอินทรีย์นั้น จำเป็นต้องทำให้เกษตรกรปรับเปลี่ยนทัศนคติ และความเชื่อแบบเดิม (การใช้สารเคมี) ผู้ทัศนคติและความเชื่อแบบใหม่ (เกษตรอินทรีย์)

ดังนั้น เพื่อเป็นการส่งเสริมให้เกษตรกรเข้าสู่กระบวนการเกษตรอินทรีย์ จึงต้องมีการศึกษาศักยภาพในการปฏิบัติตามระบบเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร ทดสอบความรู้ ความเข้าใจในการปฏิบัติตามระบบเกษตรอินทรีย์ เพื่อที่จะได้ส่งเสริมและพัฒนาเกษตรกรให้มีความพร้อมที่จะเข้าสู่ระบบเกษตรอินทรีย์ เกษตรกรสามารถผลิตสินค้าเกษตรที่มีคุณภาพตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ได้ ก่อให้เกิดความยั่งยืนในระบบการผลิตและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมด้วย

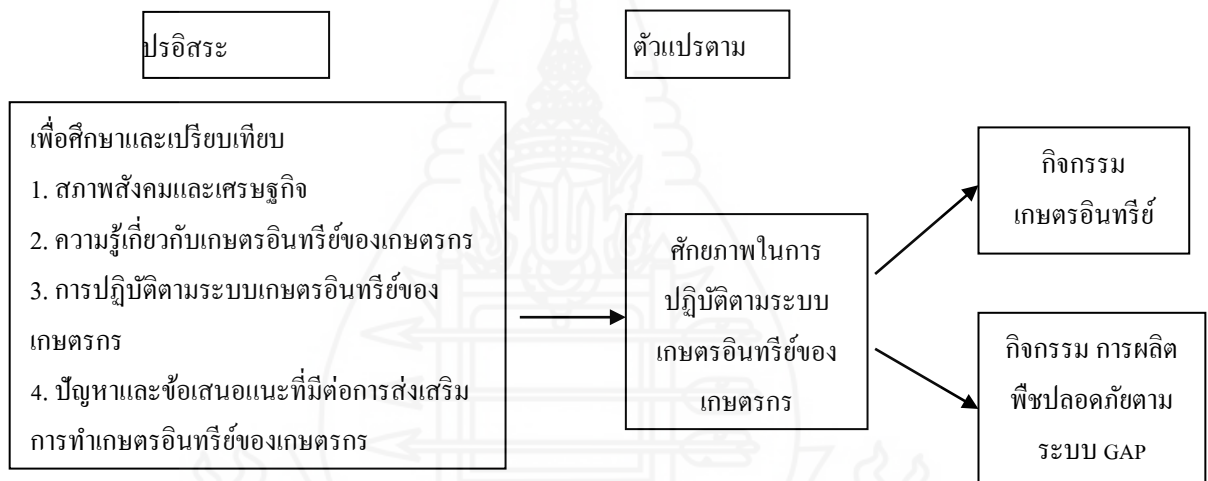
การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 5
The 5th STOU Graduate Research Conference

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบ

1. สภาพสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเมืองเกษตรสีเขียว จังหวัดราชบุรี
2. ความรู้เกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเมืองเกษตรสีเขียว จังหวัดราชบุรี
3. การปฏิบัติตามระบบเกษตรอินทรีย์ ของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเมืองเกษตรสีเขียว จังหวัดราชบุรี
4. ปัญหา และข้อเสนอแนะในการส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเมืองเกษตรสีเขียว จังหวัดราชบุรี

กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการเมืองเกษตรสีเขียว ซึ่งมีการดำเนินงาน 2 กิจกรรม คือ กิจกรรมเกษตรอินทรีย์ และ กิจกรรมการผลิตพืชปลอดภัยตามระบบ GAP โดยมีเกษตรกรกิจกรรมเกษตรอินทรีย์ จำนวน 100 ราย และกิจกรรมการผลิตพืชปลอดภัยตามระบบ GAP จำนวน 200 ราย การกำหนดขนาดตัวอย่างจากเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการฯ กิจกรรมเกษตรอินทรีย์ โดยใช้สูตร Taro Yamane ที่ความคลาดเคลื่อน 0.05 ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 80 ราย ส่วนการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของเกษตรกรกิจกรรมการผลิตพืชปลอดภัยตามระบบ GAP ใช้การกำหนดแบบโควตา ให้ได้จำนวนเท่ากับกลุ่มแรก คือ จำนวน 80 ราย หลังจากนั้น ทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่างทั้งสองกลุ่มด้วยวิธีการสุ่มแบบง่ายตามสัดส่วน (ตารางที่ 1) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสัมภาษณ์ แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 5

The 5th STOU Graduate Research Conference

โปรแกรมสำเร็จรูป สถิติที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย สถิติพรรณนา ใช้บรรยายลักษณะของข้อมูล เช่น ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด และ t- test

ตารางที่ 1 จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กิจกรรม	จำนวนประชากร	จำนวนตัวอย่าง
เกษตรกรอินทรีย์	100	80
การผลิตพืชปลอดภัยตามระบบ GAP	200	80
รวม	300	160

ผลการวิจัย

1. สภาพสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเมืองเกษตรสีเขียว จังหวัดราชบุรี

1.1 สภาพทางสังคม พบว่า เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการฯ กิจกรรมเกษตรกรอินทรีย์ ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุเฉลี่ย 50.68 ปี จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มากกว่าระดับอื่น จำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 3.65 คน มีจำนวนแรงงานทำการเกษตรในครัวเรือนเฉลี่ย 2.15 คน ส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่ม/สถาบันเกษตรกร โดยเป็นสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน มากที่สุด รองลงมาเป็นสมาชิกกลุ่มลูกค้า ธกส. และสมาชิกกลุ่มเกษตรกร ส่วนใหญ่ไม่มีตำแหน่งทางสังคม โดยเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการฯ กิจกรรมเกษตรกรอินทรีย์ ส่วนใหญ่ได้รับความรู้ข่าวสารทางการเกษตรจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ สำหรับเกษตรกรกิจกรรมการผลิตพืชปลอดภัยตามระบบ GAP ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุเฉลี่ย 50.33 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษา มากกว่าระดับอื่น จำนวนสมาชิกในครัวเรือน เฉลี่ย 3.93 คน มีจำนวนแรงงานทำการเกษตรในครัวเรือนเฉลี่ย 2.27 คน ส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่ม/สถาบันเกษตรกร โดยเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรมากที่สุด รองลงมาคือ กลุ่มลูกค้า ธกส. และสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ส่วนใหญ่ไม่มีตำแหน่งทางสังคม ได้รับความรู้ข่าวสารทางการเกษตรจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ

1.2 สภาพทางด้านเศรษฐกิจ พบว่า เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการฯ กิจกรรมเกษตรกรอินทรีย์ ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำสวนมากที่สุด มีพื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมดเฉลี่ย 20.23 ไร่ มีพื้นที่ทำการเกษตรเป็นของตนเองทั้งหมด เฉลี่ย 13.04 ไร่ มีพื้นที่ทำการเกษตรแบบเช่าทั้งหมด เฉลี่ย 27.06 ไร่ โดยส่วนใหญ่ปลูกพืชผัก รองลงมาปลูกไม้ผล และปลูกข้าว แหล่งน้ำที่ใช้ในการเกษตรส่วนใหญ่ใช้น้ำชลประทาน มีประสบการณ์ในการทำเกษตร เฉลี่ย 18.56 ปี ประสบการณ์ในการทำเกษตรอินทรีย์เฉลี่ย 3 ปี รายได้ในภาคการเกษตรของครัวเรือนในปี 2557 เฉลี่ย 369,680 บาท มีรายได้จากการปลูกพืชทั้งหมดเฉลี่ย 291,037 บาท รายได้จากการปลูกพืชทั้งหมดเฉลี่ยต่อไร่ 25,534 บาท บาท รายได้จากการเลี้ยงสัตว์เฉลี่ย 604,750 บาท และรายได้จากการประมงเฉลี่ย 58,000 บาท มีรายได้รวมนอกภาคการเกษตรของครัวเรือนทั้งหมด เฉลี่ย 120,621 บาท โดยแบ่งเป็นจากเงินเดือนประจำ ตำแหน่ง/ค่าตอบแทน เฉลี่ย 158,480 บาท จากการรับจ้างเฉลี่ย 77,386 บาท และรายได้อื่นๆ ได้แก่ ค่าขาย เฉลี่ย 150,000 บาท โดยมีรายได้ทั้งหมดของครัวเรือน เฉลี่ย 457,346 บาท ในส่วนของรายจ่ายมีรายจ่ายรวม ภาคการเกษตรของครัวเรือนทั้งหมดเฉลี่ย 184,164 บาท ดังนั้น รายจ่ายจากการปลูกพืชทั้งหมดเฉลี่ย 134,127 บาท

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 5

The 5th STOU Graduate Research Conference

รายจ่ายจากการเลี้ยงสัตว์เฉลี่ย 437,875 บาท และรายจ่ายจากการประมง เฉลี่ย 28,000 บาท สำหรับรายได้สุทธิทางการเกษตร มีรายได้สุทธิจากการปลูกพืชเฉลี่ย 170,652 บาท และรายได้สุทธิตามภาคการเกษตรเฉลี่ย 185,515 บาท

สำหรับเกษตรกร กิจกรรมการผลิตพืชปลอดภัยตามระบบ GAP ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำสวนมากที่สุด มีพื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมดเฉลี่ย 13.34 ไร่ มีพื้นที่ทำการเกษตรเป็นของตนเองทั้งหมด เฉลี่ย 9.39 ไร่ มีพื้นที่ทำการเกษตรแบบเช่าทั้งหมด เฉลี่ย 10.65 ไร่ โดยส่วนใหญ่ปลูกพืชผัก รองลงมาปลูกข้าว และปลูกไม้ผล แหล่งน้ำที่ใช้ในการเกษตรส่วนใหญ่ใช้น้ำฝน มีประสบการณ์ในการทำเกษตร เฉลี่ย 18.22 ปี รายได้ในภาคการเกษตรของครัวเรือนในปี 2557 เฉลี่ย 234,575 บาท มีรายได้จากการปลูกพืชทั้งหมดเฉลี่ย 220,735 บาท/ปี และรายได้จากการเลี้ยงสัตว์เฉลี่ย 87,692 บาท มีรายได้รวมนอกภาคการเกษตรของครัวเรือนทั้งหมด เฉลี่ย 76,196 บาท โดยแบ่งเป็นจากเงินเดือนประจำตำแหน่ง/ค่าตอบแทน เฉลี่ย 62,160 บาท จากการรับจ้างเฉลี่ย 60,098 บาท และรายได้อื่นๆ ได้แก่ ค่าขาย เฉลี่ย 93,364 บาท โดยมีรายได้ทั้งหมดของครัวเรือน เฉลี่ย 297,567 บาท ในส่วนของรายจ่ายมีรายจ่ายรวมภาคการเกษตรของครัวเรือนทั้งหมดเฉลี่ย 105,200 บาท ดังนั้น รายจ่ายจากการปลูกพืชทั้งหมดเฉลี่ย 107,487 บาท และรายจ่ายจากการเลี้ยงสัตว์เฉลี่ย 39,230 บาท สำหรับรายได้สุทธิทางการเกษตร มีรายได้สุทธิจากการปลูกพืชเฉลี่ย 126,837 บาท และรายได้สุทธิตามภาคการเกษตรเฉลี่ย 133,125 บาท

สรุปผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบสภาพสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกรทั้งสองกลุ่มเมื่อนำมาหาระดับนัยสำคัญทางสถิติด้วยวิธีการ t-test พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในประเด็นรายได้ภาคการเกษตรของครัวเรือนรวม รายได้นอกภาคการเกษตรของครัวเรือนรวม รายได้รวมภาคการเกษตร รวมรายจ่ายภาคการเกษตร และรายได้สุทธิตามภาคการเกษตร โดยเกษตรกรกิจกรรมเกษตรอินทรีย์มีค่าเฉลี่ยสูงกว่ากิจกรรมการผลิตพืชปลอดภัยตามระบบ GAP

2. ความรู้เกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเมืองเกษตรสีเขียว จังหวัดราชบุรี

ด้านความรู้พบว่าเกษตรกรทั้ง 2 กิจกรรม มีความรู้เกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ในระดับมากเหมือนกัน โดยเกษตรกรกิจกรรมเกษตรอินทรีย์ มีคะแนนความรู้เฉลี่ยมากกว่ากิจกรรมการผลิตพืชปลอดภัยตามระบบ GAP โดยมีคะแนนความรู้เฉลี่ยอยู่ที่ 8.86 คะแนน และ 8.51 คะแนน

สรุปผลการวิเคราะห์ความรู้เกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรทั้งสองกลุ่มด้วยวิธีการ t-test พบว่า ระดับคะแนนความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์ ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3. การปฏิบัติตามระบบเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร

ด้านการปฏิบัติพบว่าเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการฯ กิจกรรมเกษตรอินทรีย์ และกิจกรรมการผลิตพืชปลอดภัยตามระบบ GAP มีการปฏิบัติตามระบบเกษตรอินทรีย์อยู่ในระดับน้อยทุกประเด็น โดยมีการปฏิบัติเฉลี่ย 1.53 คะแนน และ 1.25 คะแนน

สรุปผลการวิเคราะห์การปฏิบัติตามระบบเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร ด้วยวิธีการ t-test พบว่า เกษตรกรกิจกรรมเกษตรอินทรีย์ มีค่าเฉลี่ยระดับการปฏิบัติมากกว่า ใน 4 ประเด็น คือ ไม่ใช้สารเคมีสังเคราะห์ทางการเกษตรทุกชนิด ไม่ว่าจะเป็นปุ๋ยเคมี สารกำจัดวัชพืช ยาป้องกันกำจัดศัตรูพืชและสอร์บอน มีการป้องกันมิให้มีการปนเปื้อนของสารเคมีจากภายนอกฟาร์มทั้งจากทางดิน น้ำ และอากาศ สร้างแนวกันชนโดยขุดคูหรือปลูกพืชยืนต้นและปลูกพืชล้มลุกกันไว้ ใช้การเตรียมดินที่ดีแรงงานคนหรือเครื่องจักรกลแทนการใช้สารเคมีกำจัด

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 5

The 5th STOU Graduate Research Conference

วัชพืช ใช้สมุนไพร ตัวห้ำ ตัวเบียน และสารชีวภัณฑ์ แทนการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 การปฏิบัติตามระบบเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร

ประเด็น	n = 160					
	กิจกรรมเกษตรอินทรีย์		กิจกรรมการผลิตพืชตามระบบ GAP		ค่าสถิติ	
	$\bar{X}$	ความหมาย	$\bar{X}$	ความหมาย	t	sig
1. มีการปรับปรุงบำรุงดินด้วยอินทรีย์วัตถุ เช่น ปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยพืชสด ปลูกพืชหมุนเวียน เพื่อให้พืชแข็งแรงมีความต้านทานต่อโรค และแมลงศัตรูพืช	1.65	น้อย	1.51	น้อย	1.52	.129
2. ไม่ใช้สารเคมีสังเคราะห์ทางการเกษตรทุกชนิดไม่ว่าจะเป็นปุ๋ยเคมี สารกำจัดวัชพืช ยาป้องกันกำจัดศัตรูพืชและฮอร์โมน	1.44	น้อย	1.01	น้อย	3.90	.000*
3. มีการรักษาความสมดุลของธาตุอาหารภายในฟาร์มโดยใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นมาหมุนเวียน ให้เกิดประโยชน์สูงสุด	1.58	น้อย	1.09	น้อย	1.09	.276
4. มีการป้องกันมิให้มีการปนเปื้อนของสารเคมีจากภายนอกฟาร์มทั้งจากทางดินน้ำและอากาศ สร้างแนวกันชนโดยขุดคูหรือปลูกพืชยืนต้นและปลูกพืชล้มลุกกันไว้	1.58	น้อย	1.23	น้อย	2.24	.026*
5. ใช้พันธุ์พืชหรือสัตว์ที่มีความต้านทานและมีความหลากหลาย ห้ามใช้พันธุ์พืช หรือสัตว์ ที่เกิดจากการดัดแปลงพันธุกรรม	1.61	น้อย	1.35	น้อย	1.83	.069
6. ใช้การเตรียมดินที่ดีแรงงานคนหรือเครื่องจักรกลแทนการใช้สารเคมีกำจัดวัชพืช	1.63	น้อย	1.17	น้อย	5.09	.000*
7. ใช้สมุนไพร ตัวห้ำ ตัวเบียน และสารชีวภัณฑ์ แทนการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช	1.52	น้อย	1.11	น้อย	2.43	.016*
8. ใช้ฮอร์โมนที่ได้จากธรรมชาติเช่นน้ำสกัดชีวภาพแทนการใช้ฮอร์โมนสังเคราะห์	1.49	น้อย	1.30	น้อย	1.08	.281
9. มีการเสริมสร้างและรักษาความหลากหลายทางระบบนิเวศไร่นาโดยการรักษาไว้ซึ่งพันธุ์พืชหรือสัตว์ตลอดจนสิ่งที่มีชีวิตที่อยู่ในท้องถิ่นตลอดจนการปลูกหรือเพาะขึ้นมาใหม่	1.44	น้อย	1.14	น้อย	0.71	.479

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 5

The 5th STOU Graduate Research Conference

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ประเด็น	n = 160					
	กิจกรรมเกษตรอินทรีย์		กิจกรรมการผลิตพืชตามระบบ GAP		ค่าสถิติ	
	$\bar{X}$	ความหมาย	$\bar{X}$	ความหมาย	t	sig
10. การปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยวและการแปรรูปใช้วิธีธรรมชาติและประหยัด	1.58	น้อย	1.37	น้อย	0.11	.905
11. ให้ความเคารพสิทธิของมนุษย์และสัตว์	1.54	น้อย	1.41	น้อย	0.78	.432
12. มีการจดบันทึกข้อมูลการทำเกษตรอินทรีย์ เพื่อรอการตรวจสอบ	1.37	น้อย	1.37	น้อย	3.54	.073
คะแนนการปฏิบัติเฉลี่ย	1.53	น้อย	1.25	น้อย		

หมายเหตุ เกณฑ์การประเมิน 1.00 – 1.66 น้อย 1.67 – 2.33 ปานกลาง 2.34 -3.00 มาก

4. ปัญหาและข้อเสนอแนะที่มีต่อการส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์

4.1 ปัญหาที่มีผลต่อการทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร

เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการฯ กิจกรรมเกษตรอินทรีย์ มีปัญหาในระดับปานกลาง 6 ประเด็น ดังนี้ ด้านการส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ ความรู้เกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ การเก็บเกี่ยวและการเก็บรักษาผลผลิต ชนิดและพันธุ์ของพืชปลูก การป้องกันกำจัดศัตรูพืช โรคพืช และวัชพืช การบันทึกข้อมูล และการจัดการพื้นที่ ดิน น้ำ และ ปุ๋ย สำหรับเกษตรกร กิจกรรมการผลิตพืชปลอดภัยตามระบบ GAP มีปัญหาในระดับปานกลางจำนวน 6 ประเด็น เช่นเดียวกัน

สรุปผลการวิเคราะห์ปัญหาของเกษตรกรด้วยวิธีการ t-test พบว่า ประเด็นปัญหาของเกษตรกรทั้งสองกลุ่มมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ใน 2 ประเด็น ดังนี้ เกษตรกรกิจกรรมเกษตรอินทรีย์ มีค่าเฉลี่ยปัญหาด้านการส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ มากกว่า เกษตรกรกิจกรรมการผลิตพืชปลอดภัยตามระบบ GAP แต่เกษตรกรกิจกรรมการผลิตพืชปลอดภัยตามระบบ GAP มีค่าเฉลี่ยปัญหาความรู้เกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ มากกว่า เกษตรกรกิจกรรมเกษตรอินทรีย์

4.2 ข้อเสนอแนะที่มีต่อการส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์

เกษตรกรกิจกรรมเกษตรอินทรีย์ มีข้อเสนอแนะในระดับมาก 4 ประเด็น และระดับปานกลาง 1 ประเด็น ส่วนกิจกรรมการผลิตพืชปลอดภัยตามระบบ GAP พบว่า มีข้อเสนอแนะอยู่ในระดับมากทุกประเด็น และมีค่าเฉลี่ยข้อเสนอแนะมากกว่ากิจกรรมเกษตรอินทรีย์

สรุปผลการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะด้วยวิธีการ t-test ที่มีต่อการส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์ พบว่า เกษตรกรทั้ง 2 กลุ่มมีข้อเสนอแนะในระดับมากเหมือนกันโดยไม่แตกต่างกันทั้งสองกลุ่ม

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 5
The 5th STOU Graduate Research Conference

ตารางที่ 3 ข้อเสนอแนะที่มีต่อการส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์

n=160

ประเด็นข้อเสนอแนะ	กิจกรรมเกษตรอินทรีย์		กิจกรรมการผลิตพืชตามระบบ GAP		ค่าสถิติ	
	$\bar{X}$	ความหมาย	$\bar{X}$	ความหมาย	t	sig
1. การให้ความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์แก่เกษตรกรให้ตรงกับมาตรฐานที่เกษตรกรขอรับการรับรอง	2.61	มาก	2.53	มาก	0.76	.446
2. การจัดอบรมให้ความรู้ความเข้าใจแก่เกษตรกรอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง	2.42	มาก	2.47	มาก	-0.46	.644
3. การดูแลเกษตรกรอย่างใกล้ชิด เพื่อให้เกษตรกรมีความเชื่อมั่นในการทำเกษตรอินทรีย์	2.41	มาก	2.45	มาก	-0.35	.721
4. การนำเกษตรกรไปศึกษาดูงานเกษตรกรตัวอย่าง และพื้นที่ที่ประสบความสำเร็จในการทำเกษตรอินทรีย์	2.35	ปานกลาง	2.51	มาก	-1.52	.130
5. การจัดทำสื่อเผยแพร่เรื่องการทำเกษตรอินทรีย์ที่เข้าใจง่าย เพื่อให้เกษตรกรสามารถนำไปปฏิบัติตามได้อย่างถูกต้อง	2.37	มาก	2.37	มาก	0.00	1.000
คะแนนเฉลี่ย	2.43	มาก	2.46	มาก		

หมายเหตุ เกณฑ์การประเมิน 1.00 – 1.66 น้อย 1.67 – 2.33 ปานกลาง 2.34 -3.00 มาก

สรุปได้ว่าศักยภาพในการปฏิบัติตามระบบเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการเมืองเกษตรสีเขียว จังหวัดราชบุรี จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าเกษตรกรทั้ง 2 กิจกรรม ได้รับความรู้ข่าวสารทางการเกษตรจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ มีประสบการณ์ในการทำเกษตรมาก แต่มีประสบการณ์ในการทำเกษตรอินทรีย์น้อย จนถึงไม่มีประสบการณ์ในการทำเกษตรอินทรีย์เลย โดยกิจกรรมเกษตรอินทรีย์มีค่าเฉลี่ยรายได้ในทุกประเด็นมากกว่า ทั้งสองกลุ่มมีความรู้เกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ในระดับดี โดยกิจกรรมเกษตรอินทรีย์มีค่าเฉลี่ยความรู้มากกว่า มีการปฏิบัติตามระบบเกษตรอินทรีย์อยู่ในระดับน้อยทุกประเด็น และกิจกรรมเกษตรอินทรีย์มีการปฏิบัติมากกว่า รวมถึงมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ อาจเพราะเกษตรกรไม่มีความเข้าใจในการปฏิบัติตามระบบเกษตรอินทรีย์ซึ่งการปฏิบัติจริงมีความยุ่งยากและเสียเวลา มีปัญหาที่มีผลต่อการทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรในระดับปานกลาง และต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ใน 2 ประเด็น โดยเกษตรกรกิจกรรมเกษตรอินทรีย์ มีปัญหาประเด็นการส่งเสริมเกษตรอินทรีย์มากกว่า แต่เกษตรกรกิจกรรมการผลิตพืชปลอดภัยตามระบบ GAP มีปัญหาประเด็นความรู้เกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์มากกว่า และมีข้อเสนอแนะไม่แตกต่างกัน ทั้งในเรื่องของความรู้ การอบรม การดูแลอย่างใกล้ชิด การศึกษาดูงาน และการจัดทำสื่อเผยแพร่ด้านเกษตรอินทรีย์

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 5

The 5th STOU Graduate Research Conference

อภิปรายผลการวิจัย

1. สภาพสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเมืองเกษตรสีเขียว จังหวัดราชบุรี

1.1.1 สภาพสังคม เกษตรกรกิจกรรมเกษตรอินทรีย์ ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ซึ่งแตกต่างจากกิจกรรมการผลิตพืชปลอดภัยตามระบบ GAP ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเพศชาย โดยมีอายุเฉลี่ย 50.68 ปี จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน เฉลี่ย 3.65 คน ส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่ม/สถาบันเกษตรกร ไม่มีตำแหน่งทางสังคม และได้รับความรู้ข่าวสารทางการเกษตรจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ สำหรับเกษตรกรกิจกรรมการผลิตพืชปลอดภัยตามระบบ GAP ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย เช่นเดียวกับ ดริเจิม พันธรัญ (2556:59) ที่ศึกษาความรู้และการปฏิบัติของเกษตรกรกลุ่มเกษตรอินทรีย์ ในตำบลม่อนปิ่น อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ ที่เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 50.33 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษา สมาชิกในครัวเรือน เฉลี่ย 3.93 คน ส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่ม/สถาบันเกษตรกร ไม่มีตำแหน่งทางสังคม ได้รับความรู้ข่าวสารทางการเกษตรจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ จากผลการศึกษา ทำให้ทราบว่าจากการที่เกษตรกรส่วนใหญ่ได้มีการพบปะกับนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรเป็นประจำจะทำให้เกษตรกรได้รับความรู้ รวมถึงข้อมูลข่าวสารด้านการเกษตรอินทรีย์อย่างสม่ำเสมอ

1.1.2 สภาพเศรษฐกิจ พบว่า เกษตรกรกิจกรรมเกษตรอินทรีย์ ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำสวน มีพื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมดเฉลี่ย 20.23 ไร่ เป็นของตนเอง เฉลี่ย 13.04 ไร่ มีพื้นที่เช่า เฉลี่ย 27.06 ไร่ ส่วนใหญ่ปลูกพืชผัก และมีประสบการณ์ในการทำการเกษตร เฉลี่ย 18.56 ปี ซึ่งไม่แตกต่างกับเกษตรกรที่เข้าร่วมกิจกรรมการผลิตพืชปลอดภัยตามระบบ GAP ที่มีพื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมดเฉลี่ย 13.34 ไร่ มีพื้นที่ของตนเอง เฉลี่ย 9.39 ไร่ มีพื้นที่เช่า เฉลี่ย 10.65 ไร่ ปลูกพืชผัก มีประสบการณ์ในการทำการเกษตร เฉลี่ย 18.22 ปี และมีประสบการณ์ในการทำเกษตรอินทรีย์เฉลี่ย 3 ปี โดยเกษตรกรกิจกรรมการผลิตพืชปลอดภัยตามระบบ GAP ไม่มีประสบการณ์ในการทำเกษตรอินทรีย์ คล้ายคลึงกับศรีสุดา พรหมพิมพ์ (2555:76) ซึ่งศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการผลิตมังคุดตามระบบเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรในตำบลอ่างศิระ อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี ที่พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการทำการเกษตรค่อนข้างมาก แต่มีประสบการณ์ในการผลิตมังคุดอินทรีย์ค่อนข้างน้อย ในส่วนของรายได้สุทธิทางการเกษตรปี 2557 เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการฯ กิจกรรมเกษตรอินทรีย์ มีรายได้สุทธิจากการปลูกพืช เฉลี่ย 170,652 บาท/ปี และมีรายได้สุทธิตามภาคการเกษตร 185,515 บาท/ปี ซึ่งสูงกว่าเกษตรกรกิจกรรมการผลิตพืชปลอดภัยตามระบบ GAP ที่มีรายได้สุทธิเฉลี่ย 126,837 บาท/ปี และรายได้สุทธิตามภาคการเกษตรเฉลี่ย 133,125 บาท/ปี

จากผลการศึกษาเกษตรกรทั้ง 2 กลุ่ม มีประสบการณ์ในการทำเกษตรอินทรีย์ค่อนข้างน้อย ทำให้เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรหรือผู้ที่เกี่ยวข้องควรเข้าไปแนะนำ ถ่ายทอดความรู้ และมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านเกษตรอินทรีย์ พร้อมพาเกษตรกรไปศึกษาดูงานอย่างสม่ำเสมอ เพื่อเป็นการเพิ่มทักษะและความรู้ในการทำเกษตรอินทรีย์ให้เกษตรกรสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง

2. ความรู้เกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเมืองเกษตรสีเขียว จังหวัดราชบุรี

พบว่าเกษตรกร กิจกรรมเกษตรอินทรีย์ มีความรู้หรือตอบถูกมากกว่า เกษตรกรกิจกรรมการผลิตพืชปลอดภัยตามระบบ GAP โดยมีคะแนนความรู้เฉลี่ยอยู่ที่ 8.86 คะแนน ส่วนเกษตรกรกิจกรรมการผลิตพืชปลอดภัย

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 5

The 5th STOU Graduate Research Conference

ตามระบบ GAP มีคะแนนความรู้เฉลี่ยอยู่ที่ 8.51 คะแนน สอดคล้องกับ พรณภักดิ์ รัฐรัตนสกุล (2555: 52) ได้ศึกษาทัศนคติของเกษตรกรในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ที่มีการทำเกษตรอินทรีย์ตามแนวทางการปฏิบัติที่ดี พบว่ากลุ่มเกษตรกรตัวอย่างส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจที่มีต่อการทำเกษตรอินทรีย์ตามแนวทางการปฏิบัติที่ดี (GAP) อยู่ในระดับมาก รวมถึงไม่มีความแตกต่างกัน โดยมีความรู้ในประเด็นหลักการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์และการปรับปรุงดินมากที่สุด ซึ่งมีความสำคัญยิ่งต่อการขอรับรองตามระบบเกษตรอินทรีย์ และมีความรู้ในประเด็นการป้องกันกำจัดศัตรูพืช โรคพืช วัชพืช น้อยที่สุด ผู้วิจัยจึงเห็นว่าการส่งเสริมให้เกษตรกรปฏิบัติตามระบบเกษตรอินทรีย์ ควรมีการถ่ายทอดความรู้เพิ่มเติมในเรื่องการป้องกันกำจัดศัตรูพืช โรคพืช วัชพืช โดยวิธีวิธี เพื่อที่เกษตรกรจะได้มีความรู้ความเข้าใจอย่างดียิ่งขึ้นในการเตรียมความพร้อมเข้าสู่ระบบเกษตรอินทรีย์

3. การปฏิบัติตามระบบเกษตรอินทรีย์

เกษตรกรกิจกรรมเกษตรอินทรีย์ และกิจกรรมการผลิตพืชปลอดภัยตามระบบ GAP มีการปฏิบัติตามระบบเกษตรอินทรีย์อยู่ในระดับน้อยทุกประเด็น โดยกิจกรรมเกษตรอินทรีย์มีการปฏิบัติเฉลี่ย 1.53 คะแนน กิจกรรมการผลิตพืชปลอดภัยตามระบบ GAP มีคะแนนการปฏิบัติเฉลี่ย 1.25 คะแนน จากการที่เกษตรกรมีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อยนั้น อาจเป็นเพราะเกษตรกร ยังขาดความรู้ในการทำเกษตรอินทรีย์ ไม่ว่าจะเป็นในด้านการจัดการดิน น้ำ และปุ๋ย การปรับปรุงบำรุงดิน การอนุรักษ์ดินและน้ำ การป้องกันกำจัดศัตรูพืช / โรคพืช / วัชพืช สารเร่งการเจริญเติบโตและสารอื่นๆ และการบันทึกข้อมูลซึ่งมีการปฏิบัติน้อยที่สุด ซึ่งคล้ายคลึงกับ ตรีเจิม พันธรัักษ์ (2556:66) ที่พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ไม่ปฏิบัติในการทำการเกษตรอินทรีย์ในประเด็นหลักคือ การกำจัดวัชพืช โดยวิธีการถอนด้วยมือ และปัทมา อรรถวงศ์ (2555:103) ที่ศึกษาการยอมรับระบบเกษตรอินทรีย์มาตรฐานของเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่าเกษตรกรมีการปฏิบัติตามระบบอินทรีย์ในระดับปานกลาง เนื่องจากมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ในการเตรียมพื้นที่มีหลักเกณฑ์ขั้นตอน และข้อจำกัดค่อนข้างเยอะ ไม่ว่าจะเป็นในด้านของการจัดการดิน น้ำ และปุ๋ย การใช้ปุ๋ยที่ได้จากการหมักแบบชีวภาพและปุ๋ยพืชสด ดังนั้นเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรควรเข้าไปให้ความรู้ และแนะนำหลักการในการปฏิบัติตามระบบเกษตรอินทรีย์ ทั้งด้านการจัดการดิน น้ำ และปุ๋ย การปรับปรุงบำรุงดิน การอนุรักษ์ดินและน้ำ การป้องกันกำจัดศัตรูพืช / โรคพืช / วัชพืช และสารเร่งการเจริญเติบโตและสารอื่นๆ โดยเฉพาะการบันทึกข้อมูล เนื่องมาจากการบันทึกข้อมูลมีรายละเอียดที่มากและยากเกินไป ในกรณีที่ปฏิบัติเป็นบางครั้งหรือไม่ปฏิบัติตามนั้น เกษตรกรอาจขาดความรู้ความเข้าใจจึงไม่ได้ปฏิบัติ หรือมีการปฏิบัติเป็นบางครั้ง จึงควรมีการติดตาม ส่งเสริม ให้คำแนะนำเกษตรกรให้มีการปฏิบัติเป็นประจำเพื่อเป็นการเพิ่มทักษะในการปฏิบัติตามระบบเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร

4. ปัญหาและข้อเสนอแนะที่มีต่อการส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์

4.1 ปัญหาที่มีผลต่อการทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร

เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการฯ กิจกรรมเกษตรอินทรีย์ มีปัญหาในระดับปานกลาง 6 ประเด็น ในด้านการส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ ความรู้เกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ การเก็บเกี่ยวและการเก็บรักษาผลผลิต ชนิดและพันธุ์ของพืชปลูก การป้องกันกำจัดศัตรูพืช โรคพืชและวัชพืช การบันทึกข้อมูล และการจัดการพื้นที่ ดิน น้ำ และปุ๋ย สำหรับเกษตรกร กิจกรรมการผลิตพืชปลอดภัยตามระบบ GAP มีปัญหาในระดับปานกลางทั้ง 6 ประเด็น

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 5

The 5th STOU Graduate Research Conference

คล้ายคลึงกับสุรชัย พวงศิริ (2552: 69) ศึกษาความต้องการของเกษตรกรผู้ปลูกผัก ตำบลด่านมะขามเตี้ย อำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี พบว่าเกษตรกรมีปัญหาในเรื่องขาดความรู้ ขาดผู้ให้คำแนะนำ จากผลการศึกษาพบว่าปัญหาที่พบเกิดจากการส่งเสริมและการพัฒนาองค์ความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรควรให้ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องแก่เกษตรกร รวมถึงควรเร่งส่งเสริมประชาสัมพันธ์และแนะนำหลักเกณฑ์การทำเกษตรอินทรีย์ที่ถูกต้อง สร้างความรู้ความเข้าใจในการผลิตตามระบบเกษตรอินทรีย์ ความรู้ความเข้าใจในการขอรับการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ และขั้นตอนการปฏิบัติตามหลักเกษตรอินทรีย์

4.2 ข้อเสนอแนะที่มีต่อการส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์

เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการฯ กิจกรรมเกษตรอินทรีย์ และกิจกรรมการผลิตพืชปลอดภัยตามระบบ GAP มีข้อเสนอแนะในระดับมากในประเด็น การให้ความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์แก่เกษตรกรให้ตรงกับมาตรฐานที่เกษตรกรขอรับการรับรอง การจัดอบรมให้ความรู้ความเข้าใจแก่เกษตรกรอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง การดูแลเกษตรกรอย่างใกล้ชิด เพื่อให้เกษตรกรมีความเชื่อมั่นในการทำเกษตรอินทรีย์ และการจัดทำสื่อเผยแพร่เรื่องการทำเกษตรอินทรีย์ที่เข้าใจง่าย เพื่อให้เกษตรกรสามารถนำไปปฏิบัติตามได้อย่างถูกต้อง และมีข้อเสนอแนะต่างกัน 1 ประเด็น คือ การนำเกษตรกรไปศึกษาดูงานเกษตรกรตัวอย่างและพื้นที่ที่ประสบความสำเร็จในการทำเกษตรอินทรีย์ เช่นเดียวกับสุรชัย พวงศิริ (2552: 69) ที่พบว่าเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรควรจัดอบรมเพิ่มพูนความรู้ ความเข้าใจแก่เกษตรกรอย่างสม่ำเสมอ รวมถึงจัดศึกษาดูงานนอกสถานที่เพื่อให้เกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจมากขึ้น และธีรพงศ์ มั่นแก้ว (2551: 71) ที่พบว่าควรมีการถ่ายทอดความรู้ใหม่ๆ ด้านเกษตรอินทรีย์ให้เกษตรกรเข้าใจชัดเจนและนำไปปฏิบัติได้ ดังนั้น ควรมีการส่งเสริมให้เกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจในระบบกระบวนการ ขั้นตอน ข้อกำหนด วิธีปฏิบัติตามเกณฑ์กำหนดของระบบเกษตรอินทรีย์ โดยมีการจัดอบรมเพื่อเพิ่มพูนความรู้ และจัดทำเอกสารเผยแพร่ให้แก่เกษตรกรอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง รวมทั้งควรมีการส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างเกษตรกรด้วยกัน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

จากการศึกษาวิจัย เรื่องศักยภาพในการปฏิบัติตามระบบเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการเมืองเกษตรสีเขียว จังหวัดราชบุรี ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1.1 ด้านนโยบาย

- 1) ภาครัฐควรสนับสนุนส่งเสริมการพัฒนาการผลิตตามระบบเกษตรอินทรีย์
- 2) ภาครัฐควรมีการบูรณาการระหว่างหน่วยงานเพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงานด้านเกษตรอินทรีย์

1.2 ด้านวิชาการ

- 1) ส่งเสริมให้เกษตรกรมีความเข้าใจในระบบ กระบวนการ ขั้นตอน ข้อกำหนด วิธีปฏิบัติตามเกณฑ์กำหนดของระบบเกษตรอินทรีย์ โดยมีการจัดอบรมเพื่อเพิ่มพูนความรู้ให้แก่เกษตรกรอย่างสม่ำเสมอและมีการติดตามอย่างต่อเนื่อง

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 5

The 5th STOU Graduate Research Conference

2) การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ การจัดทำสื่อเผยแพร่เรื่องการทำเกษตรอินทรีย์ที่เข้าใจง่าย ในรูปแบบต่าง ๆ อาทิ เอกสารแผ่นพับ เอกสารวิชาการ ไปสเตอร์ วิทู โทรทัศน์ เป็นต้น เพื่อที่เกษตรกรสามารถนำเอาความรู้จากสื่อต่าง ๆ ไปปฏิบัติตามได้อย่างถูกต้อง และเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรควรหาความรู้เพิ่มเติม และติดตามข่าวสารด้านเกษตรอินทรีย์อย่างสม่ำเสมอ เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพในการทำงาน

3) สนับสนุนองค์ความรู้ในการทำการเกษตรให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ ปัจจัยการผลิต และความต้องการของตลาด โดยเน้นสินค้าที่มีคุณภาพ สินค้าเกษตรอินทรีย์

4) ส่งเสริมสนับสนุนเกษตรกรต้นแบบ เกษตรกรที่ประสบความสำเร็จในการทำเกษตรอินทรีย์ เพื่อเป็นต้นแบบการทำเกษตรอินทรีย์ให้แก่เกษตรกรในพื้นที่

1.3 ด้านการปฏิบัติ

1) อบรมให้ความรู้แก่เกษตรกรอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้มีความเข้าใจ และเป็นการเพิ่มทักษะ ความรู้ในการทำเกษตรอินทรีย์ให้กับเกษตรกรสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง

2) สนับสนุนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ระหว่างเกษตรกร พร้อมทั้งศึกษาดูงานพื้นที่ที่ประสบความสำเร็จในการทำเกษตรอินทรีย์ พร้อมทั้งจัดเก็บ รวบรวมองค์ความรู้ที่ได้ เพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้เกษตรกรผู้ที่สนใจต่อไป

3) ประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารด้านเกษตรอินทรีย์ ผ่านสื่อต่างๆ ให้มากยิ่งขึ้น เพื่อที่เกษตรกรจะได้รับข้อมูลข่าวสาร รวดเร็ว ทันต่อเหตุการณ์

4) จัดหาช่องทางการตลาดของเกษตรกร โดยจัดตลาดเกษตรกร โดยสนับสนุนให้เกษตรกรผู้ผลิตตามระบบเกษตรอินทรีย์ได้พบผู้บริโภคโดยตรง

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการศึกษาศึกษาภาพในการปฏิบัติตามระบบเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการเมืองเกษตรสีเขียว จังหวัดราชบุรี เท่านั้น การวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในพื้นที่อื่น ๆ ที่มีการส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์ เพื่อจะได้นำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ในการวางแผนส่งเสริมการเกษตรต่อไป

2.2 ศึกษาวิจัยการใช้สื่อต่าง ๆ ที่ใช้ในการส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์ เพื่อได้จะทราบว่าสื่อใดมีความเหมาะสมที่สุดในการส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์ เพื่อที่จะนำไปส่งเสริมแก่เกษตรกรต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- ตรีเจิม พันธรักษ์. (2556). *ความรู้และการปฏิบัติของเกษตรกรกลุ่มเกษตรอินทรีย์ ในตำบลม่อนปิน อำเภอดง จังหวัดเชียงใหม่*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- ธีรพงศ์ มั่นแก้ว. (2551). *ความรู้และการปฏิบัติเกษตรอินทรีย์ของกลุ่มเกษตรกรในตำบลสะลวง อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- ปัทมา วรณวงษ์. (2555). *การยอมรับระบบเกษตรอินทรีย์มาตรฐานของเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์) มหาวิทยาลัยแม่โจ้, เชียงใหม่.

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 5

The 5th STOU Graduate Research Conference

- พรรณภักดิ์ ฐารัตนสกุล. (2555). *ทัศนคติของเกษตรกรในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ที่มีต่อการทำเกษตรอินทรีย์ตามแนวทางการปฏิบัติที่ดี*. วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- ศรีสุดา พรหมพิมพ์. (2555). *ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการผลิตมังคุดตามระบบเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร ในตำบลอ่างศิระ อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี*. วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- สำนักงานเกษตรจังหวัดราชบุรี. (2557). *คู่มือการดำเนินงาน โครงการประจำปีงบประมาณ 2557*. (อัดสำเนา).
- สุรัชณี พวงศิริ. (2552). *ความต้องการของเกษตรกรผู้ปลูกผัก ตำบลด่านมะขามเตี้ย อำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรีเกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์*. วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.

